

O ozdabianiu domów słów kilka....

Ludzie bardzo chętnie ozdabiają swoje domy oraz ich najbliższe otoczenie. Wykorzystują do tego najróżnorodniejsze materiały, techniki, motywy i kolory. Część motywów dekoracyjnych odwołuje się do symboliki i niesie ze sobą dodatkowe znaczenia. Część jest jednak wyłącznie wyrazem twórczej pasji i upodobań estetycznych budowniczych i mieszkańców.

Podstawowe funkcje domu to przede wszystkim zapewnienie jego mieszkańcom bezpieczeństwa i schronienia. Dom wskazuje także na przynależność do określonej grupy (np. etnicznej czy zawodowej), a niektóre motywy zdobnicze świadczyć mogą o statusie mieszkańców. I to nie tylko o sytuacji materialnej, ale np. o stanie cywilnym. W wielu kulturach domy, w których mieszkaly panny na wydaniu ozdabiano określonymi motywami lub kolorami. W specjalny sposób zaznaczano dom przygotowany do wesela, a także w związku ze śmiercią któregoś z domowników.

Kolory, kolory, kolory....

Kolorowe domy odnaleźć możemy niemal pod każdą szerokością i długością geograficzną. Obecnie w nowoczesnym budownictwie do malowania ścian używa się specjalnych farb. W wielu regionach świata nadal jednak stosuje się naturalne materiały: wapno, glinę i łr rzeczny. Podstawowe kolory jakimi pokrywa się ściany to przede wszystkim biel, różne odcienie brązu oraz błękit. Są jednak kraje słynące ze szczególnego upodobania do żywych, często jaskrawych odcieni. Takie są np. domy w Meksyku i Gwatemali. Barwne farby pokrywają ściany domów drewnianych i glinianych, wykonanych z cegieł i kamienia. Interesującym przykładem są także palafitos. To kolorowe domy na palach budowane na wybrzeżu Chile. Niezwykle wrażenie potęguje efekt odbicia barwnych powierzchni w wodzie.

Poza pokrywaniem powierzchni ścian jednolitą farbą – ciekawym sposobem zdobienia jest wykonywanie motywów dekoracyjnych. Jednym z ciekawszych sposobów ozdabiania domów jest malowanie na nich wielobarwnych kompozycji kwiatowych. Takie domy znamy m.in. z terenu Polski. Wiele wskazuje na to, że inspiracją dla mieszkańców były kolorowe wycinanki oraz ozdoby z bibuły. Początkowo malunkami ozdabiano tylko wnętrza chałup (np. piece), z czasem zaczęto nimi pokrywać także ściany zewnętrzne, a następnie płoty i studnie. Sposób dekorowania zastosowany w jednej wiosce spodobał się okolicznym mieszkańcom i rozpowszechnił w całym regionie.

Do jednych z najbarwniejszych domów należą budynki, w których żyją członkowie ludu Ndebele. To ludność mieszkająca na terenie RPA i Zimbabwe. Ich domy pokrywają precyzyjne motywy geometryczne wykonane przede wszystkim w kolorach niebieskim, białym, czarnym oraz różnymi odcieniami czerwieni i pomarańcza. Historia tego zdobnictwa jest stosunkowo krótka, bo sięga zaledwie XIX w.

Tymczasem

Kafelki, czyli o azulejos

To bardzo popularny sposób ozdabiania ścian. Rozpowszechnił się przede wszystkim w krajach Półwyspu Iberyjskiego oraz Ameryce Łacińskiej. Jego korzenie sięgają XI w. i wiążą się z działalnością artystyczną Maurów. Początkowo kolorowymi płytkami pokrywano podłogi, z czasem zaczęto je wykorzystywać do dekorowania ścian. Motywy zdobnicze azulejos są bardzo zróżnicowane.

Najprostsze opierają się na zastosowaniu koloru (przede wszystkim biel, błękit i żółty), bardziej skomplikowane pokryte są elementami geometrycznymi i motywami roślinnymi. Azulejos, które pokrywały ściany bogatych domów, a także wnętrza klasztorów, kościołów i pałaców tworzyły skomplikowane sceny historyczne, mitologiczne, nawiązywały do scen biblijnych.

Współcześnie wykorzystuje się je głównie w basenie Morza Śródziemnego (Hiszpania, Portugalia, kraje Afryki północnej) oraz w Ameryce Łacińskiej. Częścią domu, w której kafelki stosowane są szczególnie chętnie jest patio – wewnętrzny dziedziniec, ozdobiony donicami kwiatów i niekiedy także małą fontanną. W krajach klimatu zwrotnikowego to miejsce gdzie wieczorem spędza się wiele czasu, spożywa posiłki i prowadzi ożywione życie towarzyskie.

Snycerka – okna, okiennice, drzwi

Drewno jest materiałem szczególnie podatnym do obróbki i bardzo chętnie wykorzystywanym do wykonywania dodatkowych dekoracji budynków. Dzieje się tak przede wszystkim na obszarach, gdzie drewno jest powszechnie dostępne i szeroko stosowane w budownictwie. Elementy zdobnicze pojawiają się przede wszystkim na framugach okiennych, okiennicach, futrynach i drzwiach.

Zazwyczaj drzwi oraz okna stanowią spójną kompozycyjnie całość. Wykonujący je rzemieślnicy starają się zachować tę samą kolorystykę i motyw, powielając taki sam lub zbliżony wzór dekoracji. Drzwi wejściowe pokrywa się często ozdobnym szalunkiem, czyli deseczkami, które układać można w rozmaite wzory geometryczne. Najczęściej przyjmują one kombinacje motywów tj jodełka, półkole i romb. Dodatkowo, szczególnie w rejonach górskich, dużą wagę przywiązuje się do zdobnictwa nadproży.

Drewniane drzwi i okiennice ozdabiać można także elementami kowalskimi. Dekoracyjne zawiasy, okucia, gwoździe kowalskie czy klamki, zwłaszcza te wykonywane tradycyjnymi technikami, są wyjątkowo piękne i szeroko stosowane w wielu regionach świata.

Ramy okien i okiennice dają swoim twórcom wiele możliwości zdobniczych. Ich podstawową funkcją jest oczywiście ochrona, jednak często ramy i okiennice pokrywane są motywami płaskorzeźb i malowane w różnobarwne wzory. Ozdobne okiennice spotkać możemy zarówno na północy (gdzie chronią głównie przed zimnem) jak i na południu. Tam pełnią funkcje bariery przed nadmiernym nasłonecznieniem i nagrzaniem wnętrza domostwa.

Ponadto warto także pamiętać, że w wielu regionach duże znaczenie przywiązuje się do ozdobnego wykończenia szczytów domów, które pokrywa się dekoracyjnymi elementami z drewna.

Dachy – dachówki

Dach często jest bardzo ozdobnym elementem domu. Z jednej strony wynika to z samego kształtu dachu i jego konstrukcji. Przykładem takiej formy mogą być dachy domów chińskich.

Z drugiej strony może to być związane z wykorzystaniem materiału, którego kolor czy struktura stanowią element dekoracyjny. Do pokrycia dachów stosuje się bardzo różnorodne materiały. Do tradycyjnych surowców należą: słoma, trzcina, drewniany gont, łupek a także ceramiczna dachówka. Materiały te same w sobie przyciągają uwagę, a w rękach dobrych rzemieślników stają się prawdziwymi dziełami sztuki.

Jednym z najbardziej efektownych sposobów ozdabiania domów jest pokrycie dachu ceramiczną dachówką. Jak wskazują wykopaliska archeologiczne dachówkę wykorzystywano już 3 tys. lat p.n.e. – początkowo na terenie Grecji, z czasem technologia wypalania i zastosowanie rozpowszechniły się szeroko w Basenie Morza Śródziemnego. Obecnie dachówki nadal stosowane są na całym świecie. Są stosunkowo tanie, trwałe, a przy tym estetyczne.

Balkony – prawdziwe arcydzieła sztuki

Trochę miejsca warto także poświęcić konstrukcji i zdobnictwu balkonów. Stosuje się je na elewacjach zewnętrznych, ale także na dziedzińcach wewnętrznych domów. Mają zróżnicowane wymiary. Od małych, nieprzekraczających 1 metra, po duże konstrukcje, ciągnące się np. wzdłuż całej ściany domu. Balkony stosowane były już w starożytności. Są elementem przedłużającym pomieszczenia mieszkalne, będącym miejscem odpoczynku. Niekiedy jednak pełnią tylko funkcje dekoracyjne. Dzięki wspornikom i balustradom w ciekawy sposób wzbogacają elewację budynków. Wykonywane są z drewna, kamienia a począwszy od XIX w. także z żeliwa. Ich budowniczowie chętnie wykorzystywali motywy geometryczne i roślinne – doskonale komponujące się z kwiatami i pnączami.

Warto pamiętać o tym, że dom był (i nadal jest) dziełem wielu osób. Rzemieślnicy związani z budownictwem to przede wszystkim cieśla wznoszący zręby budynku i stolarz – wykonujący stolarkę budowlaną. Ale także dekarz – specjalizujący się w pokryciu dachu. Dawniej termin ten stosowano wyłącznie do rzemieślników kryjących dom słomą lub strzechą, dziś nazwa używana jest do specjalistów pracujących także z innymi materiałami. Strycharz to rzemieślnik zajmujący się produkcją cegieł. Do budowy tradycyjnych domów angażuje się także zdunów – odpowiedzialnych za wykonanie kominów i pieców. Elementy wykończeniowe zapewniali natomiast kowale, a niekiedy także kamieniarze.

Tekst: Agnieszka Dziarmaga-Czajkowska

Tekst powstał w ramach projektu Mini Festiwal Edukacji Globalnej – edycja 2014. Projekt jest współfinansowany w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2014 r.

Utwór wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiany z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Tekst „O ozdabianiu domów słów kilka...” jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Agnieszki Dziarmaga-Czajkowskiej oraz Fundacji Edukacji Międzykulturowej. Utwór powstał w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej realizowanej za pośrednictwem MSZ RP w roku 2014. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o programie polskiej współpracy rozwojowej.